

ЧЕТРДЕСЕТСЕДМА КОНФЕРЕНЦИЈА СВЕТСКОГ УДРУЖЕЊА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО (ДУБРОВНИК 26-VIII—2-IX 1956). — Четрдесетседма конференција Светског удружења за међународно право (International Law Association) која је одржана у Дубровнику од 26 августа до 2 септембра о. г. претпоставља вишеструк успех не само за југословенски огранак који је организовао Конференцију, већ и за Светско удружење у целини. На конференцији је узело учешће око 450 делегата из 38 разних земаља света, што није постигнуто ни на једној послератној конференцији овог Удружења. Појавили су се овога пута правници из Совјетског Савеза, Народних Република: Кине, Пољске, Чехословачке, Мађарске, Румуније и Бугарске, који дуже времена нису учествовали у раду Удружења. Но оно што треба посебно подвући јесте дух срдачности и помирљивости који је владао међу учесницима, а посебно жеља да се нађу заједничка решења извесних проблема, без обзира на понекад дијаметрално супротна схватања делегата. Ово је значајно утолико пре што се Конференција одржавала у моменту многобројних озбиљних сукоба на дипломатском пољу. Чињеница је да према Статуту, активност овог Удружења мора се кретати у строго правним оквирима, искључујући политику, али сувишно је подвлачити, како је то истакао Претседник Републике Тито у својој адреси упућеној Конференцији, од каквог је значаја данас развој и формулисање позитивних правних правила за обезбеђење мира и сарадњу међу народима без обзира на њихове интерне правне поретке.

Конференцију је отворио претседник Југословенског удружења за међународно право проф. др. Милан Бартош, који је поздравио учеснике и пренео им поруку Претседника Републике Тита. У име Савезног извршног већа Конференцију је поздравио Вељко Зекловић, генерални секретар СИБ; у име Сабора НР Хрватске Никола Секулић, потпретседник Сабора; у име града Дубровника Иван Шуљак, претседник Градског народног одбора, а у име Удружења правника Дубровника Др. Анте Бабић, судија Окружног суда.

На дневном реду Конференције налазила су се следећа питања: правни аспект мирољубиве и активне коегзистенције између држава; ревизија Повеље УН; употреба вода међународних река; право међународних компанија; заштита медицинског особља у време рата; међународна инсолвенција; међународно монетарно право; породични односи; ваздухопловно право.

Питање активне и мирољубиве коегзистенције међу државама стављено је на дневни ред на иницијативу југословенског огранка Удружења, а реферат је поднео проф. др. Милан Бартош. Дајући правну анализу појма коегзистенције, проф. Бартош задржао се на специфичностима њеног савременог схватања а посебно на појавама противним овом појму. По мишљењу референта коегзистенција спада у ред основних начела садржаних у Повељи УН; она претставља нужност савременог развоја друштва. Али коегзистенцију на треба схватити као издвојен принцип, већ као сплет низа принципа који би се укратко могли формулисати: поштовање позитивног међународног права.

У веома живој дискусији истакнута је огромна важност овог питања, па је у резолуцији, која је једногласно донета, изражена жеља да се формира посебан комитет који би даље проучавао ово питање.

Реферат о ревизији Повеље УН, поднео је проф. лондонског универзитета Georg Schwarzenberger. Уједињене нације, истакас је референт, базирају на сили. Компромис који је постигнут 1945 у Сан Франциску био је одраз тадашњег односа снага. Ситуација се од тада несумњиво изменила, али није се довољно искристалисала да бисмо могли јасно сагледати до којих оквира би се у погледу ревизије садашњег система Уједињених нација могло ићи. Отуда, он је одлучно против ревизије Повеље у овом тренутку. Једино што би се могло дозволити то је техничко усавршавање постојеће машинерије Уједињених нација.

У дискусији по овом реферату већина делегата (аустријски, пољски, совјетски, амерички) прилазили су питању са становишта поделе света на два блока и крајњег неповерења између њих. Аустријски делегат истакао је да би једино требало хитно ревидирати чланове 53 и 107 Повеље који се односе на бивше непријатељске земље, помишљајући на осовину силе, јер то данас претставља анахронизам. Сем тога „бивше непријатељске државе“ налазе се данас у „оба блока“, тј. источном и западном, па је врло вероватно да би ту до компромиса могло доћи. Као резултат такве дискусије у резолуцији која је прихваћена на крају заседања посвећена је пажња спореднијим питањима. Предложено је између осталог да се овласти Генерална скупштина да може овластити друге јавне међународне организације, било опште или регионалне да траже саветодавна мишљења Међународног суда правде; да се наметне органима Уједињених нација обавеза да траже саветодавно мишљење Суда у сваком случају где странка у спору оспори надлежност органа. Ипак, на крају је изражена жеља да поједине националне групе даље раде на овом питању а посебну пажњу да обрате на: пријем нових чланова у УН; надлежност Међународног суда правде и евентуалном овлашћењу Генералне скупштине да прихвати правила међународног права као обавезна за све државе које у одређеном року не обавесте Уједињене нације о неприхватању истих.

Питање употребе вода међународних река стављено је први пут на дневни ред на конференцији у Дубровнику. После Конференције у Единбургу августа 1954 образован је посебни Комитет за проучавање овог питања под председништвом америчког проф. Eagleton-a. У току досадашњег рада Комитет је формулисао извесне принципе на којима би се могла даље изградити правила међународног права по овом питању. У дискусији су се поједини делегати задржали на пракси својих земаља, посматраној кроз призму ових принципа. На крају је прихваћена резолуција у којој је формулисан основ за даљи рад на овом питању. Укратко то би било следеће: (1) Међународна река је она која протиче кроз територију више земаља; (2) Држава може користити своја права на међународној реци у оквиру своје јурисдикције а у сагласности са доле изнетим принципима; (3) Свака држава има суверену контролу над међународним рекама у оквиру својих граница, али истовремено мора водити дужну пажњу према обалним државама; (4) На основу међународног права држава је одговорна за сваки јавни или приватни акт који изазове промене у постојећем режиму реке, за штету која тим у вези настане за другу државу а исту је било немогуће спречити; (5) Обалне државе, при склапању споразума, односно судови у решавању спорова, морају водити рачуна о следећим факторима: (а) да свака држава разумно користи воду, (б) о обиму зависности сваке државе према односној реци, (в) о упоредној друштвеној и економској користи коју има свака држава и заједница у целини, (г) о ранијим споразумима између односних држава и (д) о ранијој употреби вода; (6) Све промене постојећег стања морају се извршити споразумно, а уколико

до њега из било којих разлога не може доћи, морају се обратити техничкој комисији, односно у крајњој линији арбитражи; (8) Обалне државе морају најкорисније употребити воду како би обезбедиле максималну корист за све.

Питање заштите медијског особља у време рата стављено је на дневни ред такође на иницијативу Југословенског удружења за међународно право. У свом реферату генерал др. Радмило Јовановић истакао је да је Удружење било руковођено притом жељом да се употпуне и кодификују правила ратног права, како би се пружила што је могуће јача и ефикаснија заштита медицинском особљу. У краткој дискусији делегати су једнодушно поздравили ову иницијативу и препоручили даље проучавање овог питања. Пољска делегација потпомогнута југословенском предложила је нацрт резолуције у којој се захтева да све владе које досада нису ратификовале Женевске конвенције од 1949, учине то што пре; даље, да се Конвенције обавезно уврсте у наставни програм одговарајућих факултета, односно високих школа.

Са великом пажњом саслушан је такође реферат париског адвоката госпође М. Камер-Ваш о породичним односима. Настојања да се ограничи сукоб закона те да се обезбеди гаранција деци оних родитеља који су раздвојени а не живе у истој земљи, предмет је дугих дискусија у оквиру Удружења за међународно право. Циљ ове акције јесте да дође до потписивања једне конвенције којом би државе узајамно признавале пресуде судова о разводу или поништају брака. Још на конференцији у Единбургу предложен је нацрт такве конвенције, али су истовремено дошле до изражаја огромне тешкоће услед неуједначности и потпуно контрадикторних принципа који важе у погледу тих питања по појединим земљама. Комитет је као руководећи принцип поставио следеће: заштита детета управља се према заједничким законима његових родитеља; у случају различитих националности, по законима његовог домицила. У дискусији у Дубровнику по овом питању дошло је до продубљавања и расветљавања извесних детаља, али неки конкретни резултати нису постигнути.

И остали реферати били су пажљиво саслушани и изазвали су живу дискусију, нарочито проблем ваздухопловног права.

По свим тачкама дневног реда југословенска делегација узела је видног учешћа и показала да, како са стручне тако и политичке тачке гледишта, стоји на нивоу савремене науке. Посебно је примећено од стране многих делегата да Југославија може послужити као пример за углед, што је као мала земља успела да ангажује и заинтересује тако широк круг људи за проблеме међународног права. Посебно огромну улогу у афирмацији наше науке одиграо је свечани број *Југословенске ревије за међународно право* који је изишао на страним језицима.

На крају Конференције генерални секретар Н. Моог захвалио се нашем Удружењу а посебно претседнику проф. Бартошу и ген. секретару проф. Радојковићу на успешно организованом Конференцији. Он је специјално указао на демократски тон који су југословенски организатори дали овом значајном међународном скупу.

Др. Смиља Аврамов

ТРЕЋИ СВЕТСКИ СОЦИОЛОШКИ КОНГРЕС У АМСТЕРДАМУ АВГУСТА 1956. — Међународно удружење за социологију, које ради у оквиру UNESCO-а, организовало је Трећи светски социолошки конгрес, који је одржан у Амстердаму од 22 до 29 августа 1956. На конгресу је учествовало преко 600 учесника из 53 земље. То је био досада највећи социолошки конгрес који је показао велики значај који се у свету придаје социологији, тој још увек недовољно одређеној науци. Велики интерес за социологију показује нарочито велики број реферата из свих грана социологије. Конгресу је поднето преко 200 реферата, од којих је 153 штампано знатно пре конгреса и разаслато учесницима, како би се благовремено припремили за дискусију. На овом конгресу су први пут учествовали претставници источно-европских земаља: Совјетског Савеза, Пољске, Чехословачке, Румуније, Мађарске и Бугарске. Ова чињеница је била од особито значаја зато што је тако по први пут у овој научној области омогућен „разговор удвоје“ претставника два велика научна правца мисли. На Конгресу је из Југославије било свега осам учесника. Тројица су били делегати Југословенског друштва за социологију (др. Радомир Лукић, проф. Правног факултета у Београду, др. Илија Станојчић, доцент Филозофског факултета у Београду, и Владимир Бонач, саветник Статистичког завода Словеније). Претседник Југословенског удружења за социологију, др. Олег Мандић, проф. Правног факултета у Загребу, присуствовао је у својству члана управе Међународног удружења за социологију. Као делегати својих факултета присуствовали су др. Рудолф Лерадић (Правни факултет, Скопље), др. Рудолф Бићанић (Правни факултет, Загреб), др. Анте Фиаменто (Филозофски факултет, Сарајево) и Драгољуб Митровић (асистент Економског факултета, Сарајево).

Конгрес је расправљао о једној општој теми: „Проблеми друштвених промена у двадесетом веку“. Циљ овог расправљања био је да се утврди које су се битне друштвене промене одиграле у првој половини XX века и да се открију узроци тих промена, како би се могла с довољно основа предвидети будућност и друштвена делатност усмерити у жељеном правцу. Ради продубљенијег испитивања и свестрањег расправљања, ова општа тема била је подељена на седам ужих тема, тако да је свака од њих расправљана у посебној секцији. Извесне од ових тема биле су даље подељене на још уже теме, којима су се онда посебно бавиле поједине потсекције. Свака секција, одн. потсекција, имала је свог главног референта који је подносио уводни реферат у коме је давао главне мисли свих реферата, и руководио расправом о рефератима.

Међутим, иако је главна расправа текла у секцијама, одн. потсекцијама, о свим главним темама расправљало се и у пленуму конгреса. Тако је свакој теми била посвећена бар једна седница пленума. На овој седници давали су уводне реферате главни референти, а после се развијала слободна расправа свих учесника. Тако је сваком учеснику конгреса било омогућено да се у општим цртама упозна с резултатима рада конгреса о свакој теми, па и да учествује у дискусији о њој, поред могућности да се посебно посвети изучавању једне од тема у одговарајућој секцији конгреса. Овај начин рада је несумњиво најпрепоручљивији за овако велике научне скупове.

У оквиру осам главних тема Конгреса једна је била уводна, и у њој су се расправљала следећа питања: Социолошко изучавање друштвених промена (референт Л. фон Визе, Келн), Чиниоци друштвених промена (М. Гинзберг, Лондон), Морал и друштвене промене (Г. Фрејч, Ресиф), Право и друштвене промене. Као што се види, ова уводна тема била је посвећена методолошким питањима социологије друштвених промена и главним чиниоцима који утичу на њих. За нас је најзанимљивија расправа о улози права у друштвеним

променама. Главни референт о овом питању био је познати француски социолог права, декан Филозофског факултета у Паризу Жорж Дави. Дави је у свом реферату подвукао велику зависност права од друштва и организаторску и у одређеном смислу конзервативну улогу права, покушавајући да открије оне чиниоце који такву улогу захтевају и омогућају. У дискусији о овом питању указано је на више важних проблема социологије права, науке за коју се може рећи да је тек у зачетку.

Друга главна тема била је: Промене у економској структури друштва. Она је била подељена на три уже теме: Промене у организацији индустрије (Ж. Фридман, Париз), Промене у својини (В. Фридман, Њујорк) и Промене у организацији аграра (Л. М. и Нуњез, Мексико). Ова тема је изазвала несумњиво најживљи интерес свих учесника конгреса. То је и сасвим схватљиво ако се имају у виду циновске промене до којих је дошло током овог полустолећа, особито у области организације и својине — национализације, социјализације, учешће радника у управљању и добити предузећа, итд. Баш су те промене у својини и изазвале најживљу расправу. Та дискусија је била жива већ у пленуму, а и у потсекцијама. Средишни проблем поставили су проф. Колумбија универзитета В. Фридман и професор париске Високе школе занатства и уметности Ж. Фридман. Први је утврдио да је прошла епоха владавине приватне својине и да све више преовлађују разни облици јавне, посебно државне својине. Али се запитао не ништи ли државна својина већ осветлане тековине слободе појединца. Други је испитивао утицај друштвених промена на процес производње и положај човека у њему и питао се хоће ли друштво умети тако организовати рад да радник остане човек. У пленуму је од наших делегата говорио проф. Лукић који је указао на могућност развоја треће врсте својине — средине између две крајности: приватне и државне својине — која ће можда моћи уклонити недостатке обеју ових крајности. Та трећа врста је друштвена својина каква се развија у Југославији. У дискусији у пленуму учествовали су чланови совјетске делегације, износећи углавном познате досадашње совјетске ставове о државној својини као једином облику социјалистичке својине. У потсекцијама је дискусија била још живља, нарочито између совјетских и осталих учесника. У овој дискусији су активно учествовали и наши делегати.

Трећа главна тема била је: Промене у класној структури друштва, подељена на три уже теме: Општа слика промена у друштвеној стратификацији (Т. Маршал, UNESCO), Однос друштвене покретљивости и класне структуре (Ф. ван Хек, Лајден) и Динамизам друштвених класа (Ж. Гурвич, Париз). И ова је тема изазвала живу дискусију и у пленуму и у потсекцијама. У пленуму је избила жестока расправа између двају референата о ужим темама секције — америчког професора Маршала и француског проф. Гурвича. Гурвич је оштро напао амерички еклектицизам и суви емпиризам при одређивању појма друштвене класе и „имбецидне“, како их је назвао, нападе незналица на извесне основне Марксове поставке о класама и њиховој улози. У пленуму је о овој теми од наших делегата говорио проф. Бићанић, који се задржао на проблему издвајања трију друштвених „сектора“ у области економије. У потсекцији проф. Гурвича поднео је свој реферат „О појму друштвене класе“ проф. Лукић. Реферат је изазвао пажњу и главни део дискусије у потсекцији водио се управо о том реферату. И овде је дискусија била врло оштра и довела је до још једног жестоког напада проф. Гурвича на америчку социологију, због њене фактистичке и нумеричке површности. Он је још једном подвукао да, иако није марксиста, мора да брани извесне основне поставке Марксове против оних који их без-

разложно нападају. У једној потсекцији о друштвеној покретљивости поднео је запажен реферат „Неке карактеристике друштвене покретљивости у Југославији“ проф. Мандић.

Четврта тема се односила на промене у породици. У овој широј теми обухваћене су следеће три уже теме: Чиниоци у мењању облика породице (Алва Мирдал, Шведска), Промене у западној породици (Р. Кениг, Келн), Промене у источној породици (К. Арига, Токио, и Ј. Леви, Принстон). Поводом ове теме дискусија није била тако жестока као поводом претходних али је била не мање плодна. О овој теми наши делегати су поднели два реферата. Проф. Бићанић је поднео реферат „Разноликост занимања сељачких породица у периоду убрзане индустријализације“, где је показао знатне промене у овом погледу код нас. Др. Станојчић је поднео реферат о неким проблемима породице код нас, подвлачећи нарочито њен нагли развој у правцу изједначења мушкараца и жена с једне, и укидање свих социјалних разлика с друге стране. Оба реферата изазвала су интерес.

Пета тема се тичала промене у образовању. У оквиру ње испитивало се однос образовања и друштвене покретљивости у индустријским земљама (Р. Клеман, Лијеж, и Д. Глас, Лондон) и у неразвијеним земљама (К. Бузија, Златна Обала). О проблему неписмености код нас поднео је исцрпан реферат наш делегат Др. Бонач.

Шеста тема је гласила: Проблеми друштвених промена. Њен је циљ био да утврди опште законитости друштвених промена у XX веку сажимајући, у неку руку, закључке до којих се дошло у расправљању свих осталих тема на Конгресу. Међутим, нажалост, из разних разлога, овој теми није посвећена довољна пажња, чак ни од стране организатора Конгреса, тако да расправа о њој није била нарочито плодна. Главни референт је био Р. Анџел (Мичиген). Од наших учесника проф. Леградић је поднео занимљив реферат о социологизацији права.

Седма тема била је: Социологија у 1956 години. У оквиру ове теме расправљало се о садашњој настави социологије у свету (П. де Би, Лувен), при чему је утврђено да у многим земљама ова настава не задовољава, као и о тенденцијама социолошких истраживања у току (С. Рокан, Осло).

Значај Конгреса за развој социологије састоји се нарочито у томе што се указала прилика да се научници Запада и Истока боље упознају и зближе. Притом је с обе стране сагласно утврђено да је међусобно познавање врло слабо, услед разних узрока, а да је оно неопходно за боље разумевање и напредак науке. Овом упознавању су можда више но званичан рад Конгреса допринели бројни незванични састанци. Они су организовани управо зато да би се омогућило додир и расправа двеју група научника. На њима се водила неформална дискусија о најзначајнијим актуелним социолошким питањима и изношена су искрено разна гледишта, са жељом да се разуме и супротна страна. Најактивнији у организовању оваквих састанака били су Французи. Наши делегати су на њима врло активно учествовали и били пажљиво слушани. Најважнији такав састанак исцрпно је претресао тему да ли искуство последњих деценија потврђује или пориче марксизам и његова предвиђања.

Разуме се да је било тешко очекивати од Конгреса да ће дати каква коначнија решења озбиљнијим проблемима који су били на његовом дневном реду. Али је Конгрес несумњиво успео да својим учесницима пружи релативно потпуну и јасну слику о стању социологије данас и обиље грађе из прве руке која ће бити врло корисна за каснија потпунија теориска објашњења поменутих проблема.

ФРАНЦУСКО-ЈУГОСЛОВЕНСКИ ПРАВНИЧКИ ДАНИ У ПАРИЗУ МАЈА 1956. — На иницијативу Савеза удружења правника Југославије, Удружења за упоредно законодавство и Центра за упоредно право у Паризу одржани су у Паризу од 23 до 26 маја 1956 први „Француско-југословенски правнички дани“. Намера је оснивача да ови дани постану стална установа и да се одржавају сваке године наизменице у Француској и Југославији. Њихов циљ је обрада најактуелнијих проблема упоређивањем француског и југословенског права, како би се могла измењати искуства. Дани треба у обради проблема да окупе и шири крут практичара а не само људе који се баве теоријом.

На овим данима узела је учешће једна делегација наших правника од 22 члана, међу којима је, поред професора универзитета, било судија, јавних тужилаца, адвоката и правника из државне управе. На челу делегације био је Брана Јевремовић, савезни јавни тужилац, а у њој су били претставници из свију република. С француске стране у раду су учествовали у великом броју најпознатији француски правници, како теоретичари тако и практичари, а нарочито професори универзитета, чланови Државног савета и судије највиших судова.

Дневни ред конгреса обухватио је обраду три питања. О сваком питању поднео је реферат један Француз и један Југословен, а затим се развијала дискусија.

О проблему децентрализације с француске стране поднео је реферат Ж. Летурнер, државни саветник, а с југословенске — др. Радомир Лукић, проф. Правног факултета у Београду. О статусу малолетника у грађанском праву реферате су држали Ж. Буланже, професор Правног факултета у Паризу, и др. Фрањо Станковић, судија Врховног суда НР Хрватске. Најзад, о заштити малолетних извршилаца кривичних дела реферате су поднели Ж. Симеон, директор у Министарству правде, и др. Соња Куковец, заменик јавног тужиоца НР Словеније.

Сва три питања су изазвала врло живу дискусију. Особито је био жив интерес француских правника за наш систем децентрализације, посебно за управљање привредним предузећима; затим за наш систем очинства и положај ванбрачне деце.

Југословенски правници су један дан посветили посети двају француских домова за васпитање малолетника-извршилаца кривичних дела, како би се на лицу места што боље обавестили о француском систему преваспитавања малолетника. Учињена је и посета Државном савету. Нашим правницима је свуда био приређен срдчан дочек.

Иако с релативно малим бројем тема и, нарочито, с веома кратким временом за продубљенију обраду односних питања, може се ипак рећи да су први француско-југословенски правнички дани потпуно успели. Они су се показали корисним и зато је очекивати да ће се у будућности учврстити и развити као погодан облик сарадње између југословенских и француских правника.